

A közgyűlés a javaslatot egyhangúlag támogatta.

5. Kiss Jenő végül megköszönte a megjelenést, emlékeztetett a Társaság anyagi támogatásának lehetőségeire és szükségességére (pl. időben teljesítendő tagdíjfizetés, a jövődelemadó 1%-ának felajánlása), majd mindenkinek sikeres 2020-as esztendőt kívánva a közgyűlést berekesztette.

Összeállította JUHÁSZ DEZSŐ

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Pusztay János 70 éves*

Tisztelt Ünneplő Társaság! Kedves Kollégák és Barátok! A Nyelvtudományi Társaság mai összejövetele rendhagyó esemény. Először a rendhagyó tudóst és tanárt, Pusztay Jánost köszöntjük 70. születésnapja alkalmából, majd következő napirendi pontként folytatjuk a rendhagyóság különleges eseteinek vizsgálatát, midőn meghallgatunk egy rendhagyó előadást a tudományközi együttműködés határaitól és lehetőségeiről.

Pusztay János tudományos életrajza és munkásságjegyzéke 46 oldal terjedelmű. Most nem olvasom fel, habár ünnepeltünk életművét csak úgy tudjuk áttekinteni, ha figyelmesen tanulmányozzuk ezt a terjedelmes listát, bejelöljük az általunk esetleg még nem olvasott műveket, és sürgősen pótoljuk mulasztásainkat.

Ha el is tekintek az életmű tételes felsorolásától, számokat azért mondok: PUSZTAY JÁNOS írt 66 könyvet, ebből nyelvészeti témájú, illetve szótár 35 darab, tudományos ismeretterjesztő, felsőoktatás- és nyelvpolitikai mű 13 darab, szépirodalom 18 darab. Nehezen emészthető mennyiség... De haladjunk tovább: a tudományos és ismeretterjesztő cikkek száma 559. Ebből nyelvészeti szakcikk 192, hungarológiai, felsőoktatás- és régiópolitikai cikk 135, a nyelvészeti és egyéb ismeretterjesztő írások, beszámolók, ismeretések, előszók száma 232. A szerkesztések száma is rendkívüli: PUSZTAY JÁNOS 379 kiadványt jegyez szerkesztőként.

Hogy lehet ennyi mindent összeírni? Weöres Sándor szerint a bűvész a lábával karikázik, a kezével citerázik, az orrával orgonázik, a fülével figurázik, a szemével gurgulázik, a szájával vacsorázik (Weöres Sándor: Vászár). Pusztay János ennél sokkal többet tud, mert közben még futamokat is játszik a számítógép billentyűzetén – egyszerre több nyelven. Igazi világszám. Jogos a feltételezés, hogy Pusztay János Úgyiszólván Felfoghatatlan Objektum, avagy a közismert mozaikszóval: egy UFO. Ő az élő példa rá, hogy a magyar finnugristák bizonyosan a Szíriuszról ereszkedtek le hozzánk, hitvány földi halandókhoz.

Egy igazi tudós 70 éves korában kezd beérni, addig gyerekcipőben jár. És valóban, ünnepeltünk most kapcsol nagyobb sebességre. Ebben az évben már 4 könyv jelent meg tőle vagy róla. És még hol van az év vége!

Itt és most azért gyűltünk össze, hogy Pusztay Jánost mint nyelvészt köszöntsük. Ne feledkezzünk meg azonban nyelvpolitikai és szépírói munkásságáról sem. Mindhárom tevő-

* Elhangzott a Nyelvtudományi Társaság 2018. november 27-i ülésén.

kenységi kör a nyelv kutatása és művelése körül forgolódik. Pusztay János életének teljességét az Önmagad útját járd! című portrékötetből ismerhetjük meg, amelynek alcíme szerint a Prima Primiissima-díjas nyelvészprofesszorral, íróval, költővel Füzfa Balázs irodalmár beszélget.

Visszatekintve Pusztay János eddigi tudományos munkásságára, most csak egy könyvére fogok kitérni. Nem azért, mert a többire nem lenne érdemes, hanem azért, mert ez a könyv számvetés jellegű, ráadásul itt-ott érteni is vélem, mivelhogy kapcsolódik az általam valamennyire ismert témakörhöz, a finnugor alapnyelv és őshaza kérdésköréhez. Ez a mű a Gyökereink. Összefoglalója PUSZTAY JÁNOS gondolkodásmódjának – és nem mellelleg válasz is tudományos nézeteinek bírálata.

Korábbi műveiben a szerző már elindult azon az úton, amely elvezette őt a gyökerekig. Analóg vonások az uráli és a paleoszibériai nyelvek névszói rendszerében című, 1984-ben megvédett kandidátusi értekezése, Zur Stellung des Mordvinischen című tanulmánya (FUM. 1988/1989), és az uráli–paleoszibériai nyelvi kapcsolatokat elemző, itt nem idézett további írásai jelentik az építőköveit az általa megalkotott alapnyelv- és őshazakoncepciónak. Ezt a rendhagyó elméletet a szakcikkekben történt publikálása után az Életünk című folyóirat 1997-es évfolyamából ismerhette meg a magyar olvasóközönség.

PUSZTAY JÁNOSnak az alapnyelvek alapjairól vallott elképzeléseivel csak egyetérthetünk. Véleménye szerint 1. az alapnyelveknek hosszabb előtörténetük van, mint utóéletük; 2. a nyelvcsaládok nyelveiben lehetnek az alapnyelvnél korábbi elemek is; 3. az alapnyelv nem volt egységes; 4. az alapnyelv felbomlása után nyelvcsaládon belül is elképzelhető a nyelvek átrendeződése; és végül 5. „az alapnyelv azonos vagy különböző típusú nyelvek közeledéséből kialakult nyelvszövetség eredménye, más terminussal élve *lingua franca*...”.

Na, ez utóbbival már nem mindenki értett egyet. Eretnek gondolat. Ki is tört a botrány finnugrista berkekben. A szerzőnek már amúgy is sok volt a rovasán: kollégái azon gondolataért sem rajongtak, hogy a mordvint a szibériai nyelvek közé sorolta. Ha a történeti nyelvészet berkein kívülről szemléljük PUSZTAY JÁNOS elméletét, akkor megállapíthatjuk, hogy ezen tudományág a maga módszereivel képes megállapítani egyes nyelvek rokonságát, de a nyelvrokonság létrejöttének, létezésének, majd bomlásának történeti folyamatáról nincsenek adatai. Vagyis az egykori finnugor *lingua franca*-ról folyó vita „akadémikus” jellegű, abban az értelemben, hogy sem PUSZTAY JÁNOS állítása, sem állításának cáfolata mögött nincsenek bizonyítékok. Mindkét fél a sötétben tapogatózik. Vajon érdemes-e tudósoknak tudományosan egyelőre meg nem ismerhető dolgokról vitatkozni? Vajon tényleg *lingua franca* volt a finnugor alapnyelv, vajon érdemes a sötétben tapogatóznunk? Hát, ha ki akarunk jutni a fényre, akkor mindenképpen tapogatóznunk kell, keresnünk kell a kivezető utakat. PUSZTAY JÁNOS eljutott a világ végére, mármint a történeti nyelvészet világának végére, és azt kutatja, hogyan tovább. Van egy ötlete. Lehet más elméletet is fölláltítani, lehetnek másnak is ötletei. A lehetőségek száma egyelőre végtelen.

Minél több, a tudományosság formai kritériumainak megfelelő ötletet, elméletet alkotunk az ismeretlenről, annál nagyobb a remény, hogy valamelyikkel az igazság közelében járunk. Még az is lehet, hogy új módszereket, utakat találunk. Napjainkban a szociolingvisztika művelése tűnik jó iránynak: a nyelvi változások, a kétnyelvűség, a nyelvi keveredés vizsgálata talán segítségével lehet a történeti nyelvészeten abban, hogy belelássunk az alapnyelvi boszorkánykonyha fortyogó fazekába, hogy a fedők alá pillantva meglássuk, hogyan keverednek és főnek össze a különböző nyelvi ízek, hogyan lesz belőlük egy új nyelv. PUSZTAY JÁNOS Gyökerek című könyvében megpróbálta ezen boszorkánykonyha

egyes receptjeit is rekonstruálni. Megint csak tudva, hogy biztos adatok hiányában nem biztos az eredmény. Könyvében ilyen címeket olvashatunk: „Hogyan alakulHATtak ki a szófajok?”, „Hogyan alakulHATott ki a számjelölés?” vagy „Hogyan alakulHATott ki az esetrendszer?” A *HAT* minden esetben nagybetűvel szerepel az idézett fejezetcímekben.

Vajon mit érdemel az a bűnös, aki tudósként „tudományon túli” területekre téved? Ibn Fadlán 10. századi arab utazó szerint a türkök így bánnak el a Pusztay János-féle emberekkel: „Ha fölfigyelnek valakire, akit szellemi mozgékonyság és a dolgok (mélyebb) ismerete jellemez, akkor azt mondják: »Ez az ember megérdemli, hogy az Urunkat szolgálja.« Azzal megragadják, a nyakába kötelet vetnek és felfüggesztik egy fára, amíg darabokra nem esik.” (Ibn Fadlán: Beszámoló a volgai bolgárok földjén tett utazásról. Ford., szerk. és jegyz. SIMON RÓBERT. Corvina, Budapest, 2007. 64.)

Szerencsére finnugorok illet sosem tennének – János él és dolgozik. A példa azonban figyelmeztet a veszélyre: türkök legyünk vagy szabadok? – ez itt a kérdés.

Nekünk, gyarló embereknek, kik itt most összejöttünk, és életünk más pillanataiban olykor oktatgatunk, máskor kutatgatunk, támogatnunk kell Jánost, egyengetnünk kell rendhagyó útjait. Ő a világmindenség titkait fürkészi – tudományban, költészetben, politikában egyaránt. Küzd erején felül a legnemesbékért. És ez nem is kevés. Sőt, ez a legtöbb, amit ő ad nekünk.

Kedves János, járd a magad útját tovább, míg világ a világ, és még azon is túl. Isten éltesse!

KLIMA LÁSZLÓ

Keszler Borbála 80 éves*

Keszler Borbálának nincs Wikipédia-szócikke, s ez jó is, meg rossz is. Rossz, mert a rá vonatkozó adatokat jó lenne egy helyen látni, de jó is, mert ismerem néhány szócikk tartalmát (például a sajátomét, melyet nem én írtam), s ebből tudom, hogy mennyi torzítás, félinformáció lehet egy ilyen szócikkben. Keszler Borbála lexikoncikkét nem fogom most megírni, de a legfontosabb életrajzi adatokat összegyűjtöttem. A legjobb forrás erre a BOLLA KÁLMÁN által szerkesztett Magyar nyelvész pályaképek és önvallo-mások könyvsorozat volt (BOLLA szerk. 2009). Milyen kár, hogy ez a sorozat úgy tíz éve megszakadt, s nincs, aki folytassa.

Keszler Borbála 1939. augusztus 30-án született, ezért is ünnepeljük most 80. születésnapját. A családi emlékezet – ahogy egy személyes beszámolóból tudjuk – a segesvári csatában, talán éppen Petőfi mellett harcoló, azt csodával határos módon túlélő honvédtisztig nyúlik vissza.

A budapesti Varga Katalin Gyakorlóiskolában érettségizett, 1962-ben pedig az ELTE BTK-n magyar-német szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Három évig a XVII. kerületi Ferihegyi úti Általános Iskolában tanított, majd 1965-ben meghívást kapott az ELTE BTK II. sz. Magyar Nyelvészeti Tanszékére, amelyet 1971-től neveznek Mai Magyar Nyelvi Tanszéknek. Ahogy az lenni szokott, elkezdődött egyetemi karrierje: 1965-től

* A Magyar Nyelvtudományi Társaságban 2019. november 12-én tartott köszöntő írott változata.